

Posudek oponenta na diplomovou práci Bc. Michala Zikmunda „Politické programy české reprezentace ve druhé polovině 19. století“, 133 stran textu

Kolega Zikmund si jako téma své kvalifikační práce zvolil Politické programy české reprezentace ve druhé polovině 19. století. Jedná se o multidimenzionální téma, které pod právní historií je možné podřadit pouze tehdy, jestliže se autor soustředí na právní instituty v nich obsažené, což autor učinil. Vybral si otázky názorů na uspořádání říše, státoprávní otázky, ústavnost, občanské svobody a problematiku národností. Přesto již zde je namístě podotknout, že by si zpracování snad přeci jen zasloužilo více právního a méně politologického, resp. obecně historického pohledu, již jen proto, že právnědějinné akcenty se od politologických nezdávka podstatně odlišují.

Tomu odpovídá sktruktura práce, sestávající z úvodu, stati a závěru. Zatímco závěr (s. 131 – 134) odpovídá standartním požadavkům na jeho zpracování, chybí v úvodu mj. obvyklé náležitosti jako např. cíle práce (bez jejich vytčení pak lze stěží posoudit, zda byly naplněny), použité metody (konstatování studenta na s. 3, že práce „*bude spíše kompilátem*“ vymezením metod není, je však vcelku její trefnou charakteristikou) a rovněž rozbor nejdůležitějších použitých zdrojů. K nim se pak pojí jedna z nejvýznamnějších připomínek, jež k oponované práci lze mít, totiž naprostá absence právních předpisů, např. ústav, k nimž česká reprezentace zaujímala stanovisko, cís. nařízení č. 96/1854 ř.z., o němž píše kol. Zikmund na s. 86, ale také dalších dokumentů, petic aj. (viz např. s. 54 a následující posuzované práce), které lze snadno dohledat např. v Černého dvoudílném Boji za právo. Z literatury se pak student, na některých místech, omezuje na několik málo titulů (např. na s. 23 – 25 a 28 – 34 jde téměř výlučně o odkaz na publikaci Marcely Efmertové a Nikolaje Savického České země 1848 – 1918 a text práce je tak v této pasáži ve své podstatě výtahem), chybí nejnovější tituly, např. Jana Rychlíka a kol. Agrarismus ve střední a východní Evropě 19. a 20. století, knihu Kubů, Lorenze, Šouši a Müllera Agrarismus und Agrarreliten in Ostmitteleuropa ad. Chybí ovšem standardní tituly jako Otto Urban Kapitalismus a česká společnost a Česká společnost 1848 – 1918, Dějiny správy v českých zemích od Hledikové a Janáka, řada die Habsburger Monarchie ad. U citace přímé z Schäffeho na s. 32 není řečeno, z čeho student čerpá.

Vlastní stať se dále vnitřně člení, když přibližně třetinu (s. 5 – 46) zabírá úvodní kapitola nazvaná „Přehled sledovaného období“, ačkoliv přesnější by snad bylo označit ji za společenskohistorický rámec, mapující období od revolučních let 1848 – 1918 až po prosincové období. Rozsah této kapitoly, by s ohledem na její charakter a poměr ke zbytku textu (např. řešení národnostní otázky v politických programech, zabírající cca 20 stran textu), mohl být v právněhistorické práci výrazně nižší, snad jen uvozovací. Naproti tomu schází kapitola teoretická, která by z právního hlediska posoudila postavení politických stran, jejich programy, činnost apod. a vůbec právní instituty, jichž se autor v kvalifikační práci dotýká. Rozbor by si např. zasloužila rovněž teze o aristokracii jako české reprezentaci, když konzervativní, státoprávní šlechta zastávala spíše patriotismus zemský a stavovský (vycházela ostatně z feudálního pojetí), o ústavověrné šlechtě se kolega Zikmund nezmiňuje vůbec.

Další tři kapitoly se věnují vybraným aspektům programů politických stran ve sledovaném období, konkrétně uspořádání říše a státoprávním otázkám (s. 47 – 84), ústavnosti, občanským právům a základním svobodám (s. 85 – 110) a konečně národnostním otázkám (s. 111 – 130), které by si zasloužily větší prostor. Student nikde neuvádí, jaké pohyby jej vedly k volbě těchto oblastí a nikoliv např. dělby moci, zahraniční politiky nebo jiných otázek, byť ze závěru (s. 131 – 132) nebo z vyznění textu lze takové pohyby nepřímo presumovat (kritika konzervatismu, českého nacionalismu).

Z hlediska strukturálního, krom výše naznačených připomínek, by bylo legitimní položit otázku týkající se rozsahu, věnovanému jednotlivým politickým stranám. Proč jsou např. realisté vyčleněni z bloku pokrokových stran, jestliže k nim svou povahou, kořeny i volebními výsledky patří, nadto v letech 1905 – 1906 jejich podstatná část (tzv. mladorealisté) se vrátila k mladočechům. Poněkud upozaděný jsou naopak socialistické strany, které hrály nejen z hlediska početnosti, organizovanosti i volebních výsledků, ale také prosazování rovnosti před zákonem, významnou úlohu, nejen v rámci boje za rovnost před zákonem včetně všeobecného hlasovacího práva (význam revolučního roku 1905 je zde neoddiskutovatelný), ale též s požadavkem práva na sebeurčení národů, které student na s. 71 do jisté míry přechází. Ostatně nejen liberalismus a konzervatismus, jak píše kol. Zikmund na s. 2, ale také socialismus, vychází z osvícenství.

Obsahově, s výjimkou naznačeného spíše politologizujícího přístupu, odpovídá text požadavkům, kladeným na kvalifikační práci tohoto druhu, byť u některých konstatování by si hypotéza zasloužila minimálně akcent různých názorů. Např. jestliže student na s. 2 píše, že se v 19. století lidský život změnil více, než za několik předchozích století, je dobré zmínit již století předchozí. Století také tehdy neznamenovalo jeden lidský život, nýbrž spíše životy dva, vzhledem k průměrnému věku dožití. Svatá aliance by mohla být v právněhistorické práci hodnocena z pohledu právního a nikoliv politického (s. 5). Konstatování na s. 27, že politická scéna let 1867 – 1914 položila základy dnešní politiky, je poměrně odvážné. Jestliže i dnes existuje strana označená jako sociální demokracie, která se k své historické předchůdkyni i právně hlásí, neznamenoá, že z pohledu politické scény jde o též subjekt. Původní sociální demokracie totiž byla strana masová, povahou třídní a ideově marxistická. Navíc časové přerušování kontinuity je poměrně významné. Na s. 50 u pojednání o politických názorech „české“ aristokracie chybí např. z pohledu právního významné diskuze a snaha zavést vedle obcí jako samostatné správní celky po vzoru Pruska velkostatky.

Nepřesné je tvrzení na s. 9, že oktrojovaná ústava ze dne 25. dubna 1848 byla vypracována pod vedením premiéra Pillersdorfa, protože Pillersdorf se předsedou ministerské rady stal až v květnu a ústavu připravil ve funkci ministra vnitra. Na s. 11 kolega Zikmund píše o úspěších Radeckého ve Vídni, přitom ten byl činný v Itálii. Pokud na s. 15 student zmiňuje spíše zstrašující charakter desetiletých trestů odnětí svobody, je třeba si uvědomit, že s ohledem na tehdejší úroveň vězeňství se mohlo fakticky jednat o trest smrti. Naproti tomu je na s. 5 velmi přesná definice předbřeznového Rakouska jako feudálního státu nebo lze pochválit vhodné vedení paralel se současností na s. 3.

Vyzdvihnout lze gramatickou i grafickou stránku oponované diplomové práce. Práce je psána čtivě a srozumitelně s minimem gramatických chyb. Tak na s. 2 mají poznámky pod čarou 3 a 5 odlišnou velikost, než ostatní. Čeští (ale např. i ruští ad.) národní socialisté se nepřekládají do němčiny Nationalsozialisten, jak to udělal kolega na s. 141 a 142, ale Volkssozialisten, protože das Volk znamená nejen lid, ale také národ. Na s. 9 chybí v sousloví pod vedením ono m. Doporučeníhodné je vyvarovat se v práci používání tzv. plurálu neskromného (s. 1, 5, 21, 34, 47 ad.), který ovšem kolega občas nesystémově nahradil 1. osobou singuláru (s. 18 – 19). Na s. 66 ve větě „...kancléř.... členem ústřední vlády)..“ je navíc jedna tečka. Na s. 75 autor píše o tom, že národní demokraté cílili na dělníky, jedná se v tomto případě však o jednoznačný překlep.

Oponovaná diplomová práce je, přes shora řečené výtky, způsobilá k obhajobě. Práci proto doporučuji k obhajobě a jako otázky navrhuji:

Otázky: 1) Právní povaha politických stran z pohledu juristické regulace a aplikační praxe.

2) Idea Koruny české v programu politických stran druhé poloviny 19. století.

V Praze, dne 5. září 2016.

.....

JUDr. Jiří Šouša, Ph.D.